

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudesta hankkia
maa- ja metsätalousmaata annetun lain kumoamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata annettu laki.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata annettu laki (391/1978), jäljempänä *maanhankintaoikeuslaki*, tuli voimaan vuoden 1979 alusta. Lakia on muutettu 1 päivänä tammikuuta 1995 voimaan tulleella lailla (1513/1994), jolloin luvanvaraisuuteen ja luvan myöntöedellytyksiin tehtiin merkittäviä helpotuksia. Lain nojalla on annettu myös samanniminen asetus (495/1991) sekä oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata annetun lain alueellisesta soveltamisesta annettu valtioneuvoston päätös (44/1996), jonka nojalla lakia on vuoden 1996 alkupuolelta lähtien sovellettu vain Itä- ja Keski-Suomessa.

Lain tavoitteena on turvata viljelijäväestön asema kiinteistökaupoissa estämällä maa- ja metsätalousmaan siirtymistä muuhun käyttöön silloin, kun maa on sopivasti käytettävissä tilakoon suurentamiseen sekä edistämään maaseudun asuttuna säilymistä. Lain taustalla on ollut yleinen tarve maatilojen koon suurentamiseen ja erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa maatilojen rakenteen kehittymistä haitannut maan siirtyminen maatalouden ulkopuolelle. Maanhankintalupajärjestelmä on maatalouden rakennepolitiikan väline maaseutuelinkeinolain (1295/1990) nojalla harjoitettavan valtion maanjärjestely- ja rahoitustoiminnan rinnalla.

Maanhankintalupajärjestelmää sovellettiin

lain alkuvuosina verraten tiukasti, ja lupa saatettiin evätä viljelijäväestöönkin kuuluvalta ostajalta, jos muodostuva tila ylitti niin sanotun perheviljelmäkoon. Vuosina 1979—1990 maanhankintalupa evättiin 1926 tapauksessa (160 kpl/v), jotka käsittivät maa- ja metsätalousmaata yhteensä noin 108 000 hehtaaria (noin 9 000 ha/v). Vuositaitain evätyjen lupien osuus on ollut noin 2 prosenttia kaikista maan luovutuksista. Kielteisen lupapäätöksen seurauksena maa on joko ostettu valtiolle (noin 50 000 ha) tai myyty suoraan sellaiselle, jolle lupa on siten voitu myöntää. Valtiolle hankittu maa on käytetty maatilalain (188/1977) ja nytemmin maaseutuelinkeinolain mukaisesti tilakoon suurentamiseen lisäalueina ja suurten aluekokonaisuuksien ollessa kysymyksessä eräissä tapauksissa yhteismetsinä. Arviolta 80 prosenttia maa-alasta, jonka osalta lupa on evätty, on lopulta siirtynyt maa- ja metsätaloutta ammatikseen harjoittavien omistukseen. Loppuosa, yleensä erityisarvoa omaavat alueet, on useimmiten jätetty alkuperäiselle omistajalle tai ostajalle.

Lailla on myös välillinen merkitys maa-kauppoja ohjaavana tekijänä. Välillisten ja välittömien vaikutusten on arvioitu olevan suunnilleen yhtä suuret. Ohjaava vaikutus 1980-luvulla on siten todennäköisesti ollut vajaat 20 000 hehtaaria vuotta kohden.

Alueellisesti on erityisesti aiemman läänijaon mukaisissa Mikkelin, Keski-Suomen

ja Lapin lääneissä saavutettu merkittäviä tuloksia. Leimallista toiminnalle on ollut, että maanhankintalupien epääminen on koskenut melkein yksinomaan metsämaan kaupoja. Tämä johtuu siitä, että peltomaata harvoin ostavat sellaiset henkilöt, jotka eivät joko entuudestaan harjoita tai ryhdy harjoittamaan maatilataloutta.

2. Esityksen tavoitteet

Maanhankintalupajärjestelmän voidaan lain voimassaolon alkuaikoina arvioida kohtuullisen hyvin edistäneen niiden tavoitteiden saavuttamista, joihin lakia säädettäessä pyrittiin. Myöhemmät muutokset, joilla luvan myöntämisehtoja on helpotettu ja lain soveltamisaluetta rajattu, ovat olleet perusteltuja muun muassa lain toimeenpanon yksinkertaistamisen sekä varojen ja henkilöstöresurssien riittävyyden kannalta. Toimenpiteet ovat olleet yhdensuuntaisia muun rakennepoliittisen lainsäädännön kehittämisen kanssa, jolla on pyritty vähentämään yritystoimintaa ohjaavaa viranomaissäätelystä niiltä osin kuin säätelystä ei ole katsottu kehityksen ohjaamisen kannalta välttämättömäksi. Kielteisiä lupapäätöksiä tehtiin vuonna 1994, jolloin laki oli viimeistä vuotta kokonaisuudessaan voimassa, koko maassa noin 40 ja vuonna 1996 supistetulla soveltamisalueella enää 20. Kun maatilojen koon kehittymiseen vaikuttavat useat eri tekijät, on yksinomaan maanhankintaoikeuslain merkitystä maataloutemme rakennkehitykseen vaikeata arvioida kovin tarkasti. On kuitenkin ilmeistä, että sen merkitys on nyky muodossaan oleellisesti vähentynyt aiempaan nähden.

Maanhankintalupajärjestelmää on pidettävä verraten voimakkaana keinona, jolla puututaan sopimusvapauteen. Kun lailla ei enää voida katsoa olevan oleellista merkitystä sen yhteiskunnallisen tavoitteen kannalta, jota varten se alunperin säädettiin, ei lain voimassaoloa ole pidettävä perusteltuna. Lain kumoaminen on perusteltua senkin vuoksi, että näin vapautuvat henkilöstöresurssit voidaan ohjata muihin aluehallinnon tehtäviin ja näin omalta osaltaan vähentää aluehallinnossa muun muassa valvontatehtävien lisääntymisestä aiheutuvaa resurssipulaa.

3. Esityksen vaikutukset

Maanhankintaoikeuslain nojalla tehtyihin vapaaehtoiisiin kauppoihin ja lunastuksiin on maatilatalouden kehittämisrahaston varoja käytetty viime vuosina 4—6 miljoonaa markkaa vuodessa. Vuonna 1996 oli määrä yhden suuren kaupan johdosta, jolta evättiin lupa, poikkeuksellisen korkea, noin 22 miljoonaa markkaa. Kun kaikki hankittu maa myydään edelleen lisäaluetarkoituksiin vähintään sen hankintahinnalla, ei lain kumoamisella ole vaikutusta kehittämisrahaston varojen määrään, mutta edellä mainitut summat ovat käytettävissä muihin rakennepoliittisiin tarkoituksiin.

Maanhankintaoikeuslain mukaiset tehtävät työllistivät työajanseurantatietojen perusteella maa- ja metsätalousministeriön alaisessa aluehallinnossa vuonna 1996 noin kolme henkilötyövuotta. Lain nojalla hankittujen maiden hoitoon ja käyttöön liittyvät tehtävät lisäävät jonkin verran edellä mainittua työpanosta. Maanhankintaoikeuslain kumoamisella voidaan työvoima- ja elinkeinokeskuksissa asteittain ohjata muihin tehtäviin arviolta noin 3—5 henkilötyövuotta vastaava työpanos.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Kun maanhankintaoikeuslain mukaisia lupapasioita on tällä hetkellä jonkin verran vireillä ja kun valtiolla on lain mukaan tietyissä tapauksissa luovutuksensaajan niin vaatissa lunastusvelvollisuus, ehdotetaan, että maanhankintaoikeuslakia sovellettaisiin edelleen ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin maanhankintalupahakemuksiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

oikeudesta hankkia maa- ja metsätalousmaata annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan oikeudesta hankkia maa ja metsätalousmaata 26 päivänä touko-kuuta 1978 annettu laki (391/1978) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1998.

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin maanhankintalupahakemuksiin sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 1997

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Maa- ja metsätalousministeri *Kalevi Hemilä*

